

Abdurahmonov Maqsud Karimovich
Urganch Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada dori vositalarining chakana savdosi davomida dori vositalarni shifokor retseptisiz berish bilan bog'liq holatlar tahlil qilinib, bunga qaysi hollarda yo'l qo'yish mumkinligi holatlari keltirib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *dori, retsept, dorixona, farmokologiya.*

Shifokor retseptisiz beriladigan dori vositalari dorixona chakana savdosining asosi hisoblanadi. Masalan, retseptisiz sotiladigan dori va boshqa mahsulotlar dorixona aylanmasining 50—60% ini tashkil etadi. Boshqa davlatlar kabi O'zbekiston Respublikasida keyingi yillarda retseptisiz dori vositalarini sotish hajmi tobora ortib bormoqda. Bunga quyidagi omillar ta'sir qilmoqda:

- dori vositalarining assortimentini ortib borishi;
- aholining bilim darajasi va saviyasini o'sishi;
- o'zini va oila a'zolarining sog'lig'iga e'tiborli bo'lish;
- sog'lom turmush tarziga intilish.

Retseptisiz dorilarni berish (dunyo bo'yicha atama qabul qilingan over the counter drug — OTC—drug) dorixona asosini tashkil etadi. Sog'liqni saqlash tizimida davlatning olib borgan siyosati, har bir odamning dori vositalarini tanlab olish huquqi, sog'lig'iga bo'lgan javobgarligi dorixonadagi bu yo'nalishning ahamiyatini tobora oshirmoqda. Rivojlangan davlatlarda kasallikka chalingan odamlar zamonaviy dori vositalari, biologik faol moddalar va boshqa usullar yordamida o'z-o'zini davolash bilan shug'ullanib, shu omillar ta'sirida bir qator mamlakatlarda o'z-o'zini davolash «javobgarligi» konsepsiyasi sog'liqni saqlash ishlarini davlat siyosati miqyosida olib borilmoqda. Yevropa ittifoqiga kirgan davlatlarda o'zini davolash deganda o'zlari belgilagan asoratlar va xatoliklarni dori vositalari yordamida davolash tushuniladi.

Amaliyotda esa bu bir oila a'zosi tomonidan ikkinchi a'zosini davolashdir. Retseptisiz beriladigan dori vositalarini ratsional qo'llanilishi o'z-o'zini davolash javobgarligida quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

- shifokor retsepti talab etilmaydigan dori vositasini olish tartibini aniqlash;
- iste'molchining ko'proq ma'lumot olishi uchun o'zgacha usullarni ishlab chiqish;
- retseptisiz beriladigan dori vositalari reklamasiga bo'lgan talablarni ishlab chiqish;
- mustaqil ta'lim olish;
- qayd qilish tartibi.

Dunyo amaliyotida shifokor retseptsiz olingan, nojo'ya ta'siri juda kam bo'lgan dori vositalarning hammasi «Uy aptekasi» nomini olgan. Dorixonada shahobchalarida faqat retseptsiz sotiladigan dorilar va ayrim parafarm atseptik turdagi mahsulotlarning savdosini amalga oshirish ko'zda tutiladi. Retseptsiz dori vositalarining savdosi, odatda, dorixonada alohida bo'lim tashkil etib olib boriladi. Bu bo'lim savdo zalida joylashadi va jihozlanishi sanitariya hamda texnik me'yorlarga mos bo'lishi kerak. Dorixonada assortimentini yaqqol ko'rsatish va reklama qilish uchun savdo zalida alohida vitrinali stol ochish mumkin. Bo'limni farmatsept boshqaradi, bo'limda oliy va o'rta maxsus ma'lumotli farmatseptlar ishlaydi. Aslida dori vositalarini retseptsiz berish bilan bog'liq faoliyat qonun bilan tartibga solingan unga ko'ra, tarkibida kuchli ta'sir qiluvchi va psixotrop moddalar, giyohvandlik vositalari mavjud bo'lmagan, retsept bilan beriladigan dori vositalarini Retseptsiz sotish bazaviy hisoblash miqdorining besh baravaridan o'n baravarigacha jarimaga sabab bo'ladi. Tarkibida kuchli ta'sir qiluvchi moddalar mavjud bo'lgan dori vositalarini retseptsiz sotish esa bazaviy hisoblash miqdorining uch yuz baravari miqdorida jarima, ikki yil axloq tuzatish ishlari yoki uch yillik qamoq jazosiga sabab bo'ladi. Dorixonalar muntazam ravishda bunday qonunbuzarlikni sodir etib kelgan taqdirda, bu holat litsenziya talablari va shartlarining qo'pol ravishda buzilishi hisoblanib, litsenziyaning amal qilishi belgilangan tartibda to'xtatilishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. U.S. Salixbayeva; O'zbekiston Respublikasida farmatseptik bozorni rivojlanish muammolari va istiqbollari.// Kimyo va farmatseptika. 2002.№.
2. E.R. Toshmuxamedov, O'zbekiston, Qozog'iston va Qirg'izistonda farmatseptikaning rivojlanishi.//Kimyo va farmatseptika. 2001.№2.
3. O'zbekiston Respublikasida farm atseptika faoliyati A.N. Yunusxo'jayev taxriri ostida I, II, III kitob. Toshkent 2001 va 2003 yillar.